

Pavadinimas: Pažinimo problema
Dalykas: Filosofija
Klasė: III
Pasiekimų sritis: Tikrovės pažinimas (B)
Mokymo(si) turinio tema: Platono ola ir I. Kanto transcendentalinė filosofija
Ilgalaikio plano dalis (nurodoma kokios temos/-ų prieš tai buvo mokomasi): Filosofijos ir kitų mokslų santykis
Valandų skaičius nurodytas ilgalaikiame plane: 5
Mokymosi uždaviniai (pamatuojami) ir vertinimo kriterijai: 1) analizuos teksto ištrauką ir atsakys į klausimus. 2) peržiūrės dviejų filmų ištraukas ir jas susies su skaitytu tekstu. 3) analizuos svarbiausias I. Kanto transcendentalinės filosofijos sąvokas. 4) atliks testą ir argumentuos savo atsakymus.
Galimi mokymo(si) metodai, siūloma veikla: teksto skaitymas, diskusiniai klausimai, darbas individualiai ir grupėse, filmų ištraukų peržiūra.
Mokymui(si) skirtas turinys, pateikiamas tekstu, vaizdu, su nuorodomis ir pan. Pateikiamas skaitinys: Jostein Gaarder knygos „Sofijos pasaulis“ ištrauka. Pateikiamas skaitinys: Platono olos alegorija (pridedamas atskiras dokumentas).
Užduotys, skirtos pasiekti mokymosi uždavinių (vertinimo instrukciją rengti pagal 2 priedą) 1 pamoka, užduotis Nr. 1 (analizuos teksto ištrauką ir atsakys į klausimus), užduotis Nr. 2 (peržiūrės dviejų filmų ištraukas ir susies su skaitytu tekstu), užduotis Nr. 2 (peržiūrės dviejų filmų ištraukas ir jas susies su skaitytu tekstu), užduotis Nr. 3. (analizuos svarbiausias I. Kanto transcendentalinės filosofijos sąvokas). 2 pamoka, užduotis Nr. 1 (atliks testą ir argumentuos savo atsakymus).
Užduotys, skirtos vertinimui ir įsivertinimui (vertinimo instrukciją rengti pagal 2 priedą)
Namų darbai (jei reikia, nurodykite, kokius namų darbus mokiniai turėtų atlikti)
Siūloma papildoma medžiaga / literatūra / skaitmeninės mokymo priemonės (SMP) Visos pamokoje naudojamos internetinės svetainės nurodytos prie kiekvienos pamokos temos atskirai.
Reikalingi materialiniai ir technologiniai ištekliai projektorius, internetas.
Pateikta konkreti medžiaga, kurią galima naudoti pamokoje (užduočių lapai, veiklų planai)

1 Pamoka

Užduotis Nr. 1. Perskaityti pateiktą knygos „Sofijos pasaulis“ ištrauką apie I. Kantą ir jo pažinimo filosofiją ir atsakyti į klausimus.

„- Kantas sakė, kad, pažįstant pasaulį, svarbus vaidmuo tenka ir pojūčiams, ir protui. Bet jis manė, kad racionalistai perdėjo proto reikšmę, o empirikai vienpusiškai pabrėžė juslinio patyrimo svarbą.

- Jei tuoj nepateiksi gero pavyzdžio, visa tai liks tušti žodžiai.

- Pirmiausia Kantas sutinka su Hjumu ir empirikais, kad visos mūsų žinios apie pasaulį kyla iš juslinio patyrimo. Tačiau - čia jis krypsta į racionalistų pusę - ir mūsų prote slypi svarbios prielaidos, nulemiančios tai, kaip mes suvokiame išorinį pasaulį. Taigi žmogaus sąmonėje yra tam tikros sąlygos, nuo kurių priklauso pasaulio suvokimas.

- Ar tai – pavyzdys?

- Geriau atliksim nedidelį pratimėlį. Gal gali nuo stalo atnešti akinius? Gerai. Dabar užsidėk juos! Sofija užsidėjo ant nosies akinius. Viskas aplinkui paraudonavo, šviesios spalvos virto rausvomis, o tamsios – tamsraudonėmis.

- Ką matai?

- Matau tą patį kaip ir anksčiau, tik dabar viskas raudona.

- Taip yra todėl, kad akiniai riboja tavo tikrovės suvokimą. Viskas, ką matai, yra išorinio pasaulio dalis, bet tai, kaip matai, priklauso nuo akinių stiklų. Juk negali sakyti, kad pasaulis raudonas, nors matai jį tokį.

- Ne, suprantama...

- Jei dabar vaikštinėtum po mišką - arba pro Kapitono posūkį eitum namo - matytum viską, ką matydavai ir anksčiau. Bet dabar viskas butu raudona.

- Taip, kol nenusiimčiau akinių.

- Šitaip, Sofija, ir Kantas manė, kad mūsų prote slypi tam tikros prielaidos, kurios nulemia visus mūsų potyrius. - Apie kokias prielaidas kalbama?

- Kad ir ką matytume, visų pirma tai suvoksime kaip reiškinius laike ir erdvėje. Laiką ir erdvę Kantas pavadino dviem stebėjimo formomis. Jis pabrėžia, kad šios dvi formos mūsų sąmonėje yra pirmesnės už bet kokią patyrimą. Tai reiškia, kad mes, prieš ką nors patirdami, žinome, kad tai suvoksime kaip reiškinius laike ir erdvėje. Nes nesugebame nusiimti proto "akinių".

- Jis manė, kad suvokti daiktus laike ir erdvėje yra įgimta savybė?

- Taip, iš dalies. Tai, ką mes matome, šiaip priklauso nuo to, kur gyvename: Indijoje ar Grenlandijoje. Tačiau visur pasaulį suvokiame kaip procesus laike ir erdvėje. Tai galime pasakyti iš anksto.

- Bet ar laikas ir erdvė nėra išorinio pasaulio dalis?

- Ne, Kantas pabrėžia, kad laikas ir erdvė priklauso pačiai žmogaus esybei. Laikas ir erdvė visų pirma yra mūsų sąmonės, o ne pasaulio savybės. - Tai visai kitas požiūris.

- Taigi žmogaus sąmonė nėra pasyvi "lenta", kuri tik priima juslinius įspūdžius iš išorės. Ji yra aktyviai kuriantis vienetas. Sąmonė pati daro poveikį pasaulio suvokimui. Galima būtų palyginti su tuo, kas vyksta pilant vandenį į stiklinį ąsotį. Vanduo įgyja ąsočio formą. Taip ir jusliniai įspūdžiai paklūsta mūsų "stebėjimo formoms".

- Manau, suprantu.

- Kantas tvirtino, kad ne tik sąmonė taikosi prie daiktų. Daiktai taip pat taikosi prie sąmonės. Pats Kantas tai pavadino Koperniko lūžiu. Tai reiškia, kad, palyginti su senuoju mastymu, šis požiūris į žmogaus pažinimą buvo toks pat naujas ir radikalus kaip Koperniko tvirtinimas, kad Žemė sukasi aplink Saule, o ne priešingai.

- Dabar suprantu, kodėl jis sakė, kad ir racionalistai, ir empirikai šiek tiek buvo teisūs.

Racionalistai tarsi pamiršo patyrimo reikšmę, o empirikai nenorėjo matyti, kaip mūsų protas nulemia pasaulio suvokimą.

- Ir priešastingumo dėsnis - kurio, Hjumano nuomone, žmogus negali patirti - anot Kanto, yra žmogaus proto dalis.

- Paašškink plačiau!

- Pameni, Hjumano tvirtino, jog tik dėl įpročio visuose gamtos reiškiniuose išvelgiame būtiną priešastingumo ryšį. Pasak Hjumano, mes negalime justi, kad juodasis biliardo rutuliukas yra priešastis to, kad baltasis rutuliukas ima riedėti. Todėl ir negalime įrodyti, kad juodasis rutuliukas visada išjudins baltąjį.

- Aš atsimenu.

- Tai, ko, Hjumano manymu, mes negalime įrodyti, Kantas laiko žmogaus proto savybe.

Priešastingumo dėsnio galiojimas absoliutus, nes viską, kas vyksta, žmogaus protas suvokia kaip priešasties ir pasekmės ryšį.

- O aš manyčiau, kad priešastingumo dėsnis slypi pačioje gamtoje, ne žmonėse.

- Kantas sako, kad šis dėsnis yra mumyse. Jis pritaria Hjumui, kad mes negalime tikrai žinoti, koks pasaulis yra savaime. Mums tik žinoma, koks pasaulis yra "man" - arba visiems žmonėms. Kanto nurodytas skirtumas tarp "das Ding an sich" ir "das Ding fur mich", yra svarbiausias jo indėlis į filosofiją.

- Nelabai įkandu vokiečių kalbą.

- Kantas nužymėjo svarbią skirtį tarp "daikto savaime" ir "reiškinio". Kaip daiktai atrodo "savaime", mes negalime gauti tikrų žinių. Galim tik sužinoti, kaip daiktai mums "reiškiasi". Tačiau be jokio patyrimo galime pasakyti, kaip daiktus suvokia žmogaus protas.

- Ar tikrai galime?

- Ry tą, prieš išeidama iš namų, tu nežinai, ką tą dieną pamatysi ar patirsi. Tačiau aišku, jog tai, ką pamatysi ir patirsi, suvoksi kaip įvykius laike ir erdvėje. Be to, gali būti tikra, kad priešastingumo dėsnis galioja tik todėl, kad jis yra tavo sąmonės dalis.

- Bet mes galėjome būti sukurti kitaip?

- Taip, mes galėjome turėti kitokias jusles. Tuomet kitaip jaustumė laiką ir erdvę. Galėtume būti sukurti taip, kad mums išvis nerūpėtų reiškinijų, priešastys.

- Ar turi pavyzdžių?

- Įsivaizduok, kad kambaryje ant grindų guli katė. Tada įsivaizduok, kad į kambarį įridenamas kamuolys. Ką daro katė?

- Esu tai išbandžiusi daug kartų. Katė bėga paskui kamuolį.

- Gerai. Dabar įsivaizduok, kad kambaryje sėdi tu. Ar pamačiusi netikėtai atriedantį kamuolį tu taip pat pultum paskui jį bėgti?

- Visų pirma aš atsisukčiau ir pažiūrėčiau, iš kur atriedėjo kamuolys.

- Taip, kadangi esi žmogus, būtinai ieškosi kiekvieno įvykio priešasties. Taigi priešastingumo dėsnis yra tavo esybės dalis.

- Ar tikrai?

- Hjumano teigė, kad gamtos dėsnių negalime nei pajusti, nei įrodyti. Kantui ta mintis nedavė ramybės. Bet jis tvirtino galįs įrodyti absoliutų gamtos dėsnių galiojimą, parodydamas, jog iš tiesų kalbame apie pažinimo dėsnius.

- Ar mažas vaikas taip pat atsisuktų ir pažiūrėtų, kas parideno kamuolį?

- Tikriausiai ne. Bet Kantas sako, kad vaiko protas ne visai išsivystęs, kol jo jutimai negauna darbo. O kalbėti apie tuščią protą nėra prasmės.

- Ne, tai turėtų būti keistas protas.

- Dabar galime kai ką apibendrinti. Pasak Kanto, tai, kaip žmogus suvokia pasaulį, priklauso nuo dvejopų sąlygų. Vienos jų yra išorinės sąlygos, apie kurias nieko nežinome, kol jų nepajuntame. Tai galime pavadinti pažinimo medžiaga. Kita rūšis yra vidinės žmogaus

sąlygos pavyzdžiui, tai, kad viską, suvokiame kaip įvykius laike ir erdvėje ir kaip procesus, kurie vyksta pagal neišvengiamą priežastingumo dėsnį. Tai vadinama pažinimo forma.“

1. Kaip I. Kantas atsakytų į klausimą „Ar egzistuoja nuo mūsų sąmonės nepriklausomas pasaulis?“?

2. Kam I. Kanto transcendentalinėje filosofijoje priklauso laikas ir erdvė? Mūsų sąmonei ar išoriniam pasauliui?

3. Savais žodžiais paaiškinkite kaip suprantate, kas yra Koperniko lūžis?

4. Ar galime, anot I. Kanto, pažinti pasaulį patį savaime?

Užduotis Nr. 2. Peržiūrėkite dviejų filmų ištraukas Youtube kanale: viena jų „Matrica“ (1999) <https://www.youtube.com/watch?v=gDadfh0ZdBM>, kita „Trumano šou“ (1998) <https://www.youtube.com/watch?v=m0jIwJt9QwA> ir atsakykite į klausimus.

1. Kaip jaučiasi Neo ir Trumanas pasaulyje, kuriame gyvena?

2. Su kokiomis dilemomis susiduria pagrindiniai filmo herojai?

3. Kaip jaučiasi Neo, kai jam pasiūlo raudoną piliulę? Kaip jaučiasi Trumanas, stovėdamas ties atidarytomis filmavimo aikštelės durimis, už kurių jo laukia kitas gyvenimas?

4. Jeigu paaiškėtų, kad egzistuoja kitas pasaulis, kuriame, kaip sako I. Kantas, daiktai egzistuoja savaime, ar norėtumėte jį pamatyti? O jeigu jis būtų visai ne toks, kuriame norėtumėte gyventi?

Užduotis Nr. 3. Paanalizuokite ir paaiškinkite Kanto sąvokas.

1. Savais žodžiais paaiškinkite ką reiškia Kanto sąvoka „daiktas savyje“.
2. Savais žodžiais paaiškinkite kas yra transcendentalinis idealizmas.

2 Pamoka

Užduotis Nr. 1. Perskaitykite ištrauką, kurioje aprašyta Platono olos alegorija ir pasižiūrėkite „Kūrybingumo mokyklos“ video medžiagą apie Platono olos alegoriją.

Sokrato pokalbis su Glaukonu.

– Dabar, — pasakiau, — palygink mūsų žmogiškąją prigimtį išprusimo ir neišprusimo atžvilgiu su štai kokia būseną. Įsivaizduok žmones olą primenančiame požeminiame būste. Per visą jį driekiasi platus šviesos ruožas. Tų žmonių kojos ir kaklas iš pat mažens surakinti grandinėmis, todėl jie negali pasijudinti iš vietos ar pasukti galvos į šalį ir visą laiką mato tik tai, kas yra prieš juos. Jie yra nugara į šviesą, kuri sklinda nuo toli aukštumoje degančios liepsnos. Tarp liepsnos ir kalinių aukštai eina kelias, atskirtas nedidele pertvara, primenančia uždangą, virš kurios fokusininkai rodo savo stebuklus.

– Įsivaizduoju.

– Įsivaizduok, kad už šios pertvaros žmonės neša visokius daiktus, laikydami juos taip, kad jie išsikiša virš pertvaros; neša jie ir statulas, ir visokius gyvų būtybių atvaizdus, padarytus iš akmens ir medžio. Vieni nešdami kalbasi, kiti tyli.

– Keistas vaizdas ir keisti kaliniai! – pasakė Glaukonas.

– Jie panašūs į mus, – tariau. – Visų pirma ar tu manai, kad jie yra matę ką nors kita, sava ar svetima, išskyrus šešėlius, kuriuos ugnis mėta ant prieš juos esančios olos sienos?

– Kaipgi matys, – tarė jis, – jei visą gyvenimą negali pajudinti galvos?

– O kaip su daiktais, nešamais už sienelės? Ar tas pat ir su jais?

– Aišku, tas pat.

– Jeigu kaliniai galėtų kalbėtis tarpusavį tu manai, kad jie tų šešėlių, kuriuos mato, nelaikytų pačiais daiktais ir nevadintų jų daiktų vardais?

– Būtinai taip darytų.

– O jeigu ir aidas atsimuštų nuo tos kalėjimo sienos? Kai tik kuris nors iš einančiųjų pro šalį ką nors pasakytų, ar, manai, kaliniai negalvotų, kad tai praeinančio šešėlio balsas?

– Prisiekiu Dzeusu, tikriausiai, – tarė jis.

– Be abejo, – pasakiau, – tie kaliniai tikrovę laikytų ne ką kita, kaip pagamintų daiktų šešėlius.

– Būtinai taip būtų, – tarė jis.

– Dabar, – pasakiau, – pažiūrėk, kas būtų, jeigu juos išlaisvintų iš grandinių ir pagydytų nuo tos beprotybės, jeigu viskas vyktų natūraliai. Jei vienas iš jų būtų išlaisvintas ir būtų priverstas atsistoti, sukintų galvą ir vaikščioti, visa tai jam sukeltų skausmą, ir šviesos apakintas jis negalėtų matyti tų daiktų, kurių šešėlius matė iki šiol. Kaip tu manai, ką jis pasakytų, jei kas jam primintų, kad iki šiol jis matydavo tik niekus, o dabar yra daug arčiau tikrovės ir regi daug tikresnius dalykus, ir, rodydamas jam kiekvieną pranešamą daiktą, priverstų jį atsakyti, kas tai per daiktas? Ar manai, kad jis nesutriktų ir anksčiau matytų daiktų nelaikytų tikresniais už dabar rodomus?

– Jam jie atrodytų realesni, – tarė jis.

- O jeigu jį priverstų žiūrėti į pačią šviesą, jam imtų skaudėti akis, ir jis apsisukęs bėgtų atgal prie tų daiktų, kuriuos gali matyti, ir manytų, jog jie yra aiškesni už tuos, kuriuos jam rodo.
- Taip būtų, – pritarė jis. .
- O jeigu, – tariau, – kas nors prievarta ištemptų jį iš ten ir vilktų stačiu ir nelygiu keliu aukštyn, ir nepaleistų tol, kol neišvilks į saulės šviesą, ar manai, kad jis nekentėtų baisaus skausmo ir nepyktų šitaip tempiamas? O kai išeitų į saulės šviesą, ar, apakintas stiprios šviesos, jis galėtų įžiūrėti kuri nors iš tų vadinamųjų tikrų daiktų?
- Iš karto tikrai negalėtų, – pasakė jis.
- Jeigu norėtų matyti, kas ten, viršuje, jis, manau, pirmiausia turėtų priprasti. Iš pradžių jam būtų lengviausia matyti šešėlius, paskui – žmonių ir daiktų atspindžius vandenyje, o vėliau jau ir pačius daiktus; be to, jam būtų lengviau naktį pamatyti žvaigždes ir mėnulį danguje, ir patį dangų, negu dienos metu – saulę ir jos šviesą.
- Be abejo.
- Galų gale, manau, jis jau galėtų žiūrėti ir į saulę – ne į jos atspindį vandenyje ar kurioje kitoje vietoje, o į pačią saulę, esančią įprastinėje savo vietoje, ir pamatyti, kaip ji atrodo. .
- Žinoma, – tarė jis.
- Tada jis imtų samprotauti apie saulę, kad nuo jos priklauso ir metų laikai, ir metų tėkmė, kad ji valdo visa mūsų regimame pasaulyje ir pati tam tikru būdu yra priežastis viso to, ką jis ir jo draugai matė oloje. .
- Aišku, – tarė jis, – kad pagaliau jis prieitų tokią išvadą.
- Na, o jeigu jis prisimintų savo ankstesnį gyvenimą, tenykštę išmintį ir savo bendrus kalinius, ar tu manai, kad jis nelaikytų savęs laimingu dėl pasikeitusios padėties ir negailėtų jų.
- Netgi labai gailėtų.
- O jeigu jie tenai gerbė ir gyrė vienas kitą ir apdovanodavo tą, kuris geriausiai įžiūrėdavo pro šalį slenkančius daiktus ir geriausiai įsimindavo, kas pasirodydavo pirmiau, kas vėliau, o kas kartu, ir pagal tai geriausiai nuspėdavo, kas bus, ar tu manai, kad tas, kuris jau išsilaisvino, trokštų tos garbės ir pavydėtų tiems kaliniams, kurie ten yra gerbiami ir viešpatauja? Ar jis neprisimintų Homero žodžių ir nenorėtų verčiau „už tarną būti pas kitą žmogų beturti“ ir bet ką iškęsti, negu laikytis kalinių pažiūrų ir gyventi taip, kaip jie?
- Aš manau, kad jis verčiau sutiktų viską iškęsti, negu taip gyventi, – pasakė jis.
- Įsivaizduok dar štai ką, – tariau: – jei šitas žmogus vėl nusileistų į olą ir užimtų savo ankstesnę vietą, ar jo akių neuždengtų tamsa, taip staiga pasitraukus nuo saulės šviesos?
- Dar ir kaip, – tarė jis.
- O jeigu jam vėl reikėtų varžytis su tais kaliniais, kurie visą laiką ten buvo, sprendžiant apie

šešėlius? Kol jo akys dar matys silpnai ir nebus prisitaikiusios – o tam prireiktų nemažai laiko, – ar jis nesukeltų jiems juoko? Ar nesakytų jie, kad užkopęs aukštyn jis susigadino akis, ir todėl nesąverta nė mėginti išlipti į viršų? O to, kuris pamėgintų juos išlaisvinti ir išvesti į viršų, argi jie nenužudytų, jei tik galėtų sučiupti?

– Tikriausiai nužudytų, – pasakė jis.

– Mielas Glaukonai, – tariau, – šitą palyginimą reikia pritaikyti visam tam, kas buvo pasakyta anksčiau: regimasis pasaulis yra panašus į gyvenimą kalėjime, o liepsnos šviesa – į saulės galią; iškopimą aukštyn ir viršuje esančių daiktų stebėjimą palyginęs su sielos pasikėlimu į protu suvokiamų dalykų pasaulį, įspėsi mano viltingą mintį, nes tu nori ją sužinoti. Dievas žino, ar ta mano mintis yra teisinga. Kad ir kaip būtų, man atrodo, jog pasaulio, kurį galima pažinti, riba yra gėrio idėja. Ji sunkiai įžiūrima, bet kai tik ją pamatai, turi padaryti išvadą, kad ji yra viso to, kas gera ir gražu, priežastis. Regimajame pasaulyje ji pagimdė šviesą ir šviesos valdovą, o protu suvokiamame pasaulyje ji valdo ir teikia tiesą ir supratimą. Jos turi žiūrėti tas, kuris nori sąmoningai elgtis privačiame ir visuomeniniame gyvenime.

– Aš pritariu, kiek įstengiu sekti tavo mintį, – pasakė jis.

– Sutik, – tariau, – ir su šiomis mano mintimis ir nesistebėk, kad žmonės, kurie pasikėlė į aukštumas, nebenori užsiimti savo žmogiškais reikalais – jų sielos veržiasi gyventi ten, aukštai. Tai visai suprantama, nes atitinka mūsų palyginimą.

– Suprantama, – pritarė jis.

– Na, – pasakiau, – argi nuostabu, jei kas nors, nuo dieviškos kontempliacijos perėjęs prie žmogišku vargų, elgiasi neoriai ir atrodo juokingas? Dar silpnai regėdamas ir nepripratus prie tamsos, kurioje atsidūrė, jis jau būna verčiamas teismuose ar kur kitur kovoti dėl teisingumo šešėlių arba atvaizdų, metančių tuos šešėlius, ir ginčytis dėl dalykų, kaip juos supranta tie, kurie paties teisingumo niekada nėra matę.

– Visai nenuostabu, – pasakė jis.

– Kas turi proga, tariau, – turėtų prisiminti, jog yra dvi regėjimo susilpnėjimo priežastys ir du silpnėjimo būdai: kai pereinama arba iš šviesos į tamsą, arba iš tamsos į šviesą. Tas pat atsitinka ir sielai. Kai pamatysi kurią nors sielą silpnai reginčią ir neįstengiančią aiškiai skirti objektų, užuot neapgalvotai juokęsis, išsiaiškink, ar ji atėjo iš šviesesnio gyvenimo ir apžilpo tamsoje, nes dar nespėjo prie jos priprasti, ar, iš visiško nežinojimo patekusi į ryškesnę šviesą, buvo apakinta per daug ryškios šviesos. Pastaruoju atveju tu ją laikyk laiminga dėl jos padėties ir gyvenimo, o pirmuoju atveju – pasigailėk, ir jeigu vis dėlto norėsi iš sielos pasijuokti, pajuoka bus mažiau netinkama, kai juoksiesi iš sielos, kuri nusileido iš aukštybių.

– Tu labai teisingai kalbi, – pasakė jis.

– Jei tai teisybė, – tariau, – mes turime štai kaip galvoti: auklėjimas yra ne tai, ką kai kurie žmonės pažada. Mat jie sako, jog sielai nebūdingas joks žinojimas ir jie suteiksia jį jai panašiai, kaip neregio akims suteiktą regėjimą.

– Iš tikro jie taip sako, – tarė jis.

– Dabartinis mūsų svarstymas rodo, kad kiekviena siela turi sugebėjimą mokytis ir įrankį, padedantį žmogui mokytis. Bet kaip akies negalima pasukti nuo tamsos į šviesą kitaip, kaip tik pasukant visą kūną, taip visa siela reikia nusukti tą įrankį nuo išnykstančių dalykų, kol siela pagaliau įstengs pakęsti būties ir šviesiausios jos dalies – tai mes vadiname gėriu – vaizdą. Ar ne taip?

– Taip.

Ištrauka iš knygos: Platonas. Valstybė. Vilnius: Pradai. P. 265-270.

„Kūrybingumo mokykla“ medžiaga: <https://www.youtube.com/watch?v=czU-N5FInOU>

Perskaitę ištrauką ir pasižiūrėję ištrauką, atsakykite į klausimus:

1. Keliais sakiniais nusakykite Olos alegorijos esmę.
2. Dirbdami individualiai arba grupėse sugalvokite situacijų iš šiuolaikinio pasaulio, kurioms būtų galima pritaikyti olos alegorijos pavyzdį.
3. Kaip suprantate kas yra idėja? Apibūdinkite šią sąvoką savais žodžiais.

Užduotis Nr. 2. Pateikite savo sugalvotą filosofinio ir nefilosofinio klausimo pavyzdį apie Platono olos alegoriją.

Užduotis Nr. 3. Atsakykite į klausimus. Savo atsakymus argumentuokite, paaiškinkite kodėl netinka kiti atsakymai.

1. Pagal Platoną, amžinos, nekintančios grynosios esmės yra:

- a) daiktų šešėliai oloje;
- b) reiškiniai;
- c) idėjos;
- d) kūniškosios juslės;
- e) laužo šviesa.

2. Tai, kas nuolat kinta ir yra suvokiama jusliniu būdu, vadinama:

- a) esmė;
- b) intelektu;
- c) idėja;
- d) reiškiniu;
- e) refleksija.

3. Filosofas, kuris visus savo veikalus parašė dialogo forma:

- a) Sokratas;
- b) Platonas;
- c) Aristotelis;
- d) Pitagoras.

4. Idėjų pasaulis, pagal Platoną – tai:

- a) regimoji tikrovė;
- b) dvasinė tikrovė;
- c) daiktų šešėliai oloje;
- d) kūniškos joslės.

5. Kuri seka chronologiškai teisinga?

- a) Sokratas, Platonas, Aristotelis, Herakleitas
- b) Herakleitas, Platonas, Aristotelis, Sokratas
- c) Herakleitas, Sokratas, Platonas, Aristotelis

6. Pasak Platono, tai, ką mes vadiname mokymusi, iš tikrųjų yra

7. Kurie pavadinimai yra pažinimo teorijos sinonimai? (galimi keli atsakymų variantai)

- a) fenomenologija;
- b) gnoseologija;
- c) metafizika;
- d) ontologija;
- e) epistemologija.

1 Pamoka. Užduoties Nr. 1 vertinimo instrukcija / kriterijai

Atsakymo pavyzdys	Taškai	Pastabos
<p>1. Kaip I. Kantas atsakytų į klausimą „Ar egzistuoja nuo mūsų sąmonės nepriklausomas pasaulis?“?</p> <p>Taip, I. Kantas, patvirtintų teiginį, sakydamas, kad egzistuoja nuo mūsų</p>		<p><i>Nevertinama taškais arba vertinama pagal mokytojo (-os) sugalvotą vertinimo sistemą</i></p>

<p>sąmonės nepriklausomas pasaulis, kuriame daiktai būna savaime.</p> <p>2. Kam I. Kanto transcendentalinėje filosofijoje priklauso laikas ir erdvė? Mūsų sąmonei ar išoriniam pasauliui?</p> <p>Laikas ir erdvė yra mūsų sąmonės savybės.</p> <p>3. Savais žodžiais paaiškinkite kaip suprantate, kas yra Koperniko lūžis?</p> <p>I. Kantas buvo gerai susipažinęs tiek su racionalistų, tiek su empiristų pažinimo teorijomis. Racionalistai teigė, kad pažinimo pagrindas yra sąmonė, empirikai teigė, kad – pojūčiai. Tad buvo du manymai apie žmogaus pažinimo procesą: arba pasaulis yra toks, koks ir atrodo, remiantis mūsų jauslėmis, arba toks, kokį vaizduoja mūsų protas. I. Kantas priėmė abu variantus ir sukūrė savąją – transcendentalinę pažinimo filosofiją, tuo atrasdamas panašumų ir su racionalistais, ir su empirikais.</p> <p>4. Ar galime, anot I. Kanto, pažinti pasaulį patį savaime?</p> <p>Ne. Galime tik žinoti, kaip jis pasireiškia man, tau ar kitiems žmonėms.</p>		
---	--	--

1 Pamoka. Užduoties Nr. 2 vertinimo instrukcija / kriterijai

Atsakymo pavyzdys	Taškai	Pastabos
<p>1. Kaip jaučiasi Neo ir Trumanas pasaulyje, kuriame gyvena?</p> <p>Jie jaučiasi saugūs, tai pasaulis, kuris turi</p>		<p><i>Nevertinama taškais arba vertinama pagal mokytojo (-os) sugalvotą vertinimo</i></p>

<p>savo tvarką ir jie ją pažįsta.</p> <p>2. Su kokiomis dilemomis susiduria pagrindiniai filmo herojai?</p> <p>Ar gali pasitikėti savimi? Ar tavo protas ir juslės tavęs neapgauna? Ar šalia esantys žmonės sako tiesą?</p> <p>3. Kaip jaučiasi Neo, kai jam pasiūlo raudoną piliulę? Kaip jaučiasi Trumanas, stovėdamas ties atidarytomis filmavimo aikštelės durimis, už kurių jo laukia kitas gyvenimas?</p> <p>Tikriausiai jie susiduria su klausimu, kurį variantą pasirinkti: saugų ir pažįstamą pasaulį, ar įdomų, traukiantį, tačiau rizikingą neatrastą pasaulį, kuris gali būti visiškai ne toks, kokį įsivaizdavai.</p>		<p><i>sistemą</i></p>
--	--	-----------------------

1 Pamoka. Užduoties Nr. 3 vertinimo instrukcija / kriterijai

Atsakymo pavyzdys	Taškai	Pastabos
<p>1. Savais žodžiais paaiškinkite ką reiškia Kanto sąvoka „daiktas savyje“.</p> <p>„Daiktas savyje“ yra tai, kas išlieka anapus mūsų pažinimo galių, nėra kaip nors susiję su laiku, erdve ar sąvokomis.</p> <p>2. Savais žodžiais paaiškinkite kas yra transcendentalinis idealizmas.</p> <p>Kanto transcendentalinio idealizmo teorija teigia, kad tiek protas, tiek patirtis būtini suprantant pasaulį.</p>		<p><i>Nevertinama taškais arba vertinama pagal mokytojo (-os) sugalvotą vertinimo sistemą</i></p>

--	--	--

2 pamoka. Užduoties Nr. 1 vertinimo instrukcija / kriterijai

Atsakymo pavyzdys	Taškai	Pastabos
<p>1. Keliais sakiniais nusakykite Olos alegorijos esmę.</p> <p>Olos alegorijoje aprašomos dvi tikrovės: šešėlių pasaulis ir idėjų pasaulis. Žmonės gyvendami šešėlių pasaulyje galvoja, kad ši tikrovė yra vienintelė ir tikra. Tuo tarpu anapus olos egzistuoja idėjų pasaulis, kuris nėra regimas, tik suvokiamas protu, jame egzistuoja idėjos, kurios yra amžinos ir nekintančios.</p> <p>2. Dirbdami individualiai arba grupėse sugalvokite situaciją iš šiuolaikinio pasaulio, kurioms būtų galima pritaikyti olos alegorijos pavyzdį.</p> <p>Gali būti įvairūs pavyzdžiai: medijos, internetas, socialiniai tinklai ir pan.</p> <p>3. Kaip suprantate kas yra idėja? Apibūdinkite šią sąvoką savais žodžiais.</p> <p>Idėjos yra amžinos, tik protu išvelgiamos esmės. Pavyzdžiui, egzistuoja gėrio, šuns, trikampio ir bet kokio kito daikto ar esinio idėja.</p>		<p><i>Nevertinama taškais arba vertinama pagal mokytojo (-os) sugalvotą vertinimo sistemą</i></p>

2 pamoka. Užduoties Nr. 2 vertinimo instrukcija / kriterijai

Atsakymo pavyzdys	Taškai	Pastabos
<p>Filosofinio klausimo pavyzdys: Kas yra idėja? Kas yra gėris? Ar egzistuoja idėjos?</p> <p>Nefilosofinio klausimo pavyzdys: Kada gyveno Platonas, sukūręs olos alegoriją? Kuriame kūrinyje aprašoma olos alegorija?</p> <p><i>Galimi ir kiti teisingi atsakymai.</i></p>		<p><i>Nevertinama taškais arba vertinama pagal mokytojo (-os) sugalvotą vertinimo sistemą</i></p>

2 pamoka. Užduoties Nr. 3 vertinimo instrukcija / kriterijai

Atsakymo pavyzdys	Taškai	Pastabos
<p>1. Pagal Platoną, amžinos, nekintančios grynosios esmės yra:</p> <p>idėjos;</p> <p>2. Tai, kas nuolat kinta ir yra suvokiama jusliniu būdu, vadinama:</p> <p>reiškiniu;</p> <p>3. Filosofas, kuris visus savo veikalus parašė dialogo forma:</p> <p>Platonas;</p> <p>4. Idėjų pasaulis, pagal Platoną – tai:</p> <p>dvasinė tikrovė;</p> <p>5. Kuri seka chronologiškai teisinga?</p> <p>Herakleitas, Sokratas, Platonas, Aristotelis</p>		<p><i>Gali būti vertinama taškais ar kita mokytojo (-os) sugalvota sistema, gali būti kaip pasikartojimo ar patikrinimo užduotis.</i></p>

<p>6. Pasak Platono, tai, ką mes vadiname mokymusi, iš tikrųjų yra atsiminimas.</p> <p>7. Kurie pavadinimai yra pažinimo teorijos sinonimai? (galimi keli atsakymų variantai)</p> <p>Gnoseologija; epistemologija.</p>		
--	--	--

Parengė: Viktorija Purvinienė, Sigita Šilingaitė